

Róka Enikő, 2017-10-25

Időkapuk

OFF-ajánló #2

Az Off-Biennálé programjai közül most olyanokat ajánlunk, amelyek a közösségi normákat, egyes csoportok identitását és működését meghatározó keretekkel, gondolkodásmódokkal, ideológiákkal és/vagy azok kritikájával foglalkoznak úgy, hogy a történeti tárgyakat rekontextualizálják, a jelen számára értelmezhetővé, tartalommal telítetté teszik.

Forrás: OSA archívuma

A *Valahol Európában* (OSA, kurátor: Székely Katalin, konzulens: K. Horváth Zsolt, látható október 29-ig) az a kiállítás, amely a legközvetlenebbül kapcsolódik a biennálé kiindulópontjához, a Sztehlo Gábor evangélikus lelkész által alapított Gaudiopolis történetéhez. A helyszínnek megfelelően elsősorban archív anyagokon, korabeli írott és vizuális dokumentumokon, értelmező szövegeken keresztül mutatja be a nevelés különböző elveit és modelljeit, a gyermekközösség elképzelésének történetét a 16. századi gyökerektől, a 19. század végének reformpedagógiai mozgalmain és a két világháború között létrejött konkrét példákon keresztül, Gaudiopolis-ig és annak recepciójáig. Az autoriter, demokratikus és engedékeny nevelési módszerek következményeivel szembesít egy óvodásokkal végzett kísérletet bemutató film (Kurt Lewin nyomán Mérei Ferenc és Kántás László szakértésével Vas Judit és Herskó Anna, *Módszerek*, 1968), amely megrázó erővel jeleníti meg a felsorolt gyermekközösségek demokratikus pedagógiai elveinek pszichológiai hátterét. A kísérlet szerint a demokratikus nevelési modell tűnik az egyén és a közösség

szempontjából egyedül működőképesnek és eredményesnek, ami szépen egybecseng az OFF-Biennále statement-jével. A társas lét szabályait meghatározó társadalmi környezet vizsgálata, az alulról szerveződő, demokratikus és aktív közösség formálásának képzetei, az egyént determináló szabályok értelmezése és újraírása, s a cselekvő társadalmi gyakorlatok irányába való elmozdulás mind az ideai OFF fókuszában álló témák. A kiállításon bemutatott két kortárs videó (Mikulán Dávid & Fax csapat: *Unfinished Portrait of Youth Today*, 2017; Binelde Hyrcan: *Cambeck Voitures*, 2013) a múlt dokumentumaiból megismert kérdéseket emeli a jelenbe, a két iskola diákjai által két napos workshop keretében megalkotott berendezési tárgyak pedig (Architecture Uncomfortable Workshop, *Halandzsa*, 2017) utalnak a Sztéhlo Gábor-féle modell mai napig tartó érvényességére, a közösségi alkotás edukatív jelentőségére.

KissPál Szabolcs: *A műhegyektől a politikai vallásig – Magyar trilógia*, enteriőr. Fotó: Csányi Krisztina / OFF-Biennále Budapest Archívuma

KissPál Szabolcs *A műhegyektől a politikai vallásig – Magyar trilógia* című projektje (Politikatörténeti Intézet, látható november 3-ig) a művész 2012-es *Szerelmes földrajz* című munkájának továbbfejlesztett változata. A két filmből és egy kiállításból álló trilógia első darabja a két világháború közötti irredentizmus jelenségét vizsgálja, az esszencialista képzetek és a trianoni trauma politikailag instrumentalizált jellegére mutat rá. A második, *A lehullott toll felemelkedése* című film a nemzettudatot formáló mítikus elemeknek ered a nyomába úgy, hogy maga a mű is a mítoszok linearitást nélkülöző időszemléletére és fikciós beszédmódjára épít. A felütés, egy Jean Cocteau-tól származó idézet: „*History is facts which becomes lies in the end.*” előrevetíti a mindenre – mítoszra és történetírára egyaránt – kivetülő kritikai attitűdöt. A látszólag folyamatos elbeszélést hiteles, vagy annak tűnő, a narratíva idejéhez köthető, vagy ahhoz képest eltérő idősíkokból beemelt képi anyag illusztrálja. Egymásra vetíti a Trianon miatt érzett egykori gyász és bosszúvágy, valamint az aktuális társadalmi traumák következményeként a Trianon kultuszban

kifejeződő frusztrációk szimbolikus világát. Mindezek az elemek a turul tiszteletében egyesülnek, melynek lényege emlékezet előttiségében rejlik, s ezért tudományos alátámasztást kíván. A kutatók által már a 19. században kerecsensúlyomként azonosított turul az egykori nagyság szimbólumaként jelenik meg, tollazata a filmben irredentizmusból, nacionalizmusból, trianoni szerződésből, katonai kudarcból, Tanácsköztársaságból és zsidó kérdésből áll. Az irredentizmus egyik akciójától, a Justice for Hungary repülőjétől a Nagy Illiberális Államférfi felcsúti otthonáig, majd beszédéig jutunk, amelyben felbukkannak a német nácizmus szlogeneihez ijesztően hasonló fordulatok. A vérhez és szülőföldhöz kötődő eredetközösségi nemzettudat pedig nem csupán mitikus közösségi azonosságot és azt erősítő rítusokat feltételez, de mint érzelmi töltettel rendelkező kulturális jelkép mozgósító erejű, és társadalmi krízishelyzetben könnyen felhasználható politikai célokra. A trilógia harmadik részében is a doku-fikció eljárása érvényesül, de nem film, hanem a két világháború közötti és mai, használati és kultusztárgyakat, valamint fiktív történeteket vegyítő kiállítás formájában. A kiállítást keretbe foglaló „ál-lelet” (Szakadék Lelet) története az alternatív történetírás és régészet maróan ironikus kritikája. A tárlókban lévő „leletanyag” és a felettük elhelyezett dokumentumok a kultusz építő elemei szerint rendeződnek logikus fejezetekbe, miközben egyes darabok egy kitalált, és az identitások komplexitására utaló privát történetet idéznek meg.

Nekem Trianon..., kiállítás enteriőr. Forrás: OFF-Biennále Budapest Archívuma

A *Nekem Trianon...* című projekt (Chimra-Project Gallery, látható október 31-ig) egészen másként nyúl a Magyarországon a mai napig erős érzelmeket generáló történeti eseményhez. A kurátorok (Don Tamás, Gadó Flóra, Margl Ferenc, Sárai Vanda) fiatal és középgenerációhoz tartozó közép-európai művészeknek tették fel azt a kérdést, hogy jelent-e számukra bármit is Trianon. Noha a felhívás arról szólt, hogy kifejezetten személyes, valamilyen módon a témához kötődő tárgyakat

küldjenek a kiállításra, s ehhez írjanak magyarázatot, a beérkezett anyag inkább tekinthető művészi objektumok sorának vagy kutatási dokumentációknak. Ez utóbbira példa Nagy Csilla a galántai Hanza Szövetkezet történetét felvillantó anyaga. A tárgyak mellett a művészek neve mindig annak az országnak a térképén jelenik meg, ami az alkotó születése pillanatában érvényes volt, és a határok bizonytalanságára, a régió területi nemzeti képzeteinek problémájára utalva ezeket a kereteket szaggatott vonal jelzi. A művészek közül ketten is a szülőföld témájához nyúltak, de míg egyik esetben a vajdasági mező egyszerűen a multietnikus identitás táptalaja (Olja Triaška Stefanović), a másik munka a termőföldet politikán túli, organikus entitásként értelmezi (Anetta Mona Chişa – Lucia Tkáčová). Anca Benera és Arnold Estefán a nemzeti történelmi narratívák összeolvashatatlanságának tapasztalatából indul ki, amikor a trianoni békeszerződés szövegét románul és magyarul kézzel egymásra írja. Nikita Kadan a Krím félsziget egykori történetét és 2014-es elfoglalását egyetlen fotóval idézi fel, amelyen keresztül a területfoglalás, a geopolitikai manipuláció, s annak következménye, a kulturális kódok átírásának a kérdése egyaránt felvethető. Összességében úgy tűnik, Trianon, a határok, keretek és játékszabályok megváltozásának a kérdése a meghívott művészekből kevésbé személyes, inkább általános reflexiót váltott ki, ami az érintettség, a közvetlen tapasztalat hiányát jelzi. Ami a magyar nemzeti identitással rendelkezők számára a mai napig a közgondolkodást befolyásoló történelmi trauma, az a környező területeken a nemzetállamok születésének ideje, egy régóta várt esély. Kérdés, hogy az elkövetkező jubileumi években a jórészt akkori formájukat már elvesztett utódállamokban hogyan fognak tekinteni a kezdetekre, lesz-e tere a kutatásnak és a kritikai megközelítésnek. Ahogyan kérdés az is, hogy a hazai történettudomány, amely szemléletileg és a tények feltárása tekintetében is jelentős eredményeket tud felmutatni az utóbbi időben a korszakra vonatkozóan, mennyire fogja tudni befolyásolni 2020-ban a hivatalos emlékeztetőpolitikát, lesz-e kísérlet arra, hogy túllépjünk a gyászba öltözött nemzet irredenta ikonográfiából ismert képén.

Megosztás:

- [Facebook](#)
- [Google](#)
- [Tumblr](#)
- [Twitter](#)
- [E-mail](#)
-

Kategória: OFF 2017, téma

Címkék: kortárs művészet/közösség/kulturális emlékeztető/OFF-biennále/off-szcéna/trianon